

Района йөркеленерне – 65 сұл

Шәпа

Сурлатрисем пек маттуррисем пулман

Хаҗатан район юбилейне халалласа каларна номеренче район пусләхә Ю.А. Иванов «Герой» хуҗаләхри сурәх пәхакансене Р.М. Соловьеввапа А.Ф. Иванована ырапа асанса хаварна. Иртне сұл вәсем кашни сурәх пуҗне 4,3 килограмм сәм касна, 100 сурәх пуҗне 105 путек илнә.

Районти «Герой» хуҗаләхри ваттисен еләхә йәли-йәркине тытса пырса сурәхсене пәтерме шутламаҗсә. Ана уса күрекән вьләх тесе пәлртасҗсә. Техәмлә шашлык пәсерес пулсан е урана та-

сәләх управленийән тәп зоотехникәнче Л.С. Софронов еҗлеме тытәнчә. Е. Андреев синчен сырса каларна «Обгоняя время» кәнекере вәл пирән хуҗаләх пирки сапла каласа парать: «В колхозе разводили и овец ценной цигейской породы. Грамотное ведение этой отрасли животноводства приносило в колхозную казну немалые деньги. Здесь 5 килограммовые настриги прекрасного качества шерсти были нормой». Сурәх ферминче Муркаш хәресем вәй хуратчәс. Хуҗа-

пукусенче хуҗаләх ертүҗи Е.А. Андреев пурне те ырапа асанна чухне сурәх пәхакансене те айкинче пәрахса хәвармастчә. «Сурәхсем сырма-сатралла ырансенче те хырамәсене тәрантарасҗсә», – тетчә вәл.

Сапла майлашкәласа пырса 1960 сұл та иртсе кайрә. 1970 сұла та ситрәмәр. Сурәх ферминче аһәслә еҗленешән 1970 сұлхи мартан 30-мәшәнче Алевтина Иванована, Анфиса Арсентьевана, Алевтина Макаровна, Мария Боголюбована «За доблест-

хәнна кәҗатә кирлә чухне ирәксәрех сурәхсене аса илетпәр вәт-ха.

Хамаран Е. Андреев ячәпә хисепленекән, ун чухне «Знамя труда» хуҗаләх пирки калас пулсан, колхоза 1951 сұлта пәрлештернә хыҗсан сурәх ферминче Муркаш еләнчә йөркеленчәс. Ана ертсе пыма Тихон Толстова сирәплетнә.

Ун чухне хуҗаләх ертүҗи Е.А. Андреев сыснасемпе, майракалла шултра вьләхсәсемпе пәрлеш сурәхсене те, чәх-чәпсене те, кәвакалсене те усрама тытәнчә. Пәтәм еҗхәле пәлсе тата тәрәс йөркелесе пынипе сұлта асанна вьләх-чәрләхә, кайәк-кәшәкә усраса та сахал мар тулпаш илнә.

1971 сұлта районти ял ху-

ләх малалла аталанна май тулпаш та хушәнсах пырәтә. Еҗ күнәсемшән уксан та тәлеме пусларәс. Самрақ хәрсем фермаҗсене, яшсем вара механизаци енәле хуҗаләхрә еҗлеме хаваспах киләшәтчәс.

1957 сұлта, вәтам шукултан вәренсе тухсан, Сәньял Муркаш хәрне Роза Дмитриевна сурәхсен сарайәпә юнашар ырнаҗна кәвакалсен сарайне еҗлеме илнә. «Ай-ай, Тихон пичи пире пирә сирәп тытатчә», – тесе халә те аса илет вәл. Утә сарайәнчен сурәхсен сарайне ситичен камән та пулин утә пәрчисем үксә юлна пулсан, сурәх пәхакансене пәрлә пухса намәслантарма, вәрентеме үркәнсе тәман.

Сұллен ирткен отчетлә

ный труд в ознаменовании 100-летия со дня рождения В.И. Ленина» юбилей медаләсемпе наградларәс. 1971 сұлта сурәх фермин заведующий Тихон Толстов Еҗләх Хәрлә Ялав орденне тивәсрә.

Е.А. Андреев хуҗаләхә пәр улшәнмасар 31 сұл ертсе пычә. Вәл сурәхсене ытти вьләхсәсемпе тан шутлатчә. Пәтермерә вәсене, хәйән хыҗсан та хаварчә...

В. КРЮЧКОВ,
Сурлатри ялә.

Сән үкерчәкәре сулахайран сьлтәмалла: ферма еҗченәсемпе А. Иванова, А. Арсентьева, А. Макарова, М. Боголюбова, Р. Дмитриева, А. Костина, А. Боголюбова.
Сән үкерчәкәре сәмье архивәнчен илнә.

Пурнаҗсра пуҗ усма шутламан

Зоя Васильевна Яковлевашан сак кун чәннипех те саванәслә кун пулчә. Москакасси яләнчә Яковлевсен сәминче тулли кәрекенә Зоя аптан 80 сұлхи юбилейне пәллә тумә хәнәсем йышлә пухәнчәс. 4 ывәләпә кинәсем, мәнукәсем, 20 сұл хушши тәван яләнчә пулман Толя шәлләпә кәрәвә Ростов облаҗсәнен килсе ситрәс.

Пәллах, сак уяв «Шуҗам» ансамбль артиҗсәсемсәр иртмерә. Зоя Васильевна саламласа Вера Ивановна тата Софья Никитична вәрентекенсем (халә вәсем тивәсрә канура) фотохаҗат хатәрлесе сакрәс.

Москакасси яләнчи Васильепа Хәветура Ложновсен сәминчә пәремәш пәпке – Зоя – 1929 сұлхи апрелән 19-мәшәнчә кун сүти курна. Сапла вара сұлсеренчә вәсен киләнчә ача сасси хушәнсах пырәтә. Хаяр вәрса пуслансан Хәветура каллех йывәр сын пулса юлатә. Анча та савна мәшәрән вәрса тухса кайма тивәт.

Сәмәл пулмаҗтә йывәр сын пулса юлна Хәветурана пәччен 5 ачана пәхма. Аслә ачисем амәшнә мән пултарна таран пулшәма тәрашасҗсә. Анча та 1942 сұлхи октябрь уйәхәнчә калама сук пысак инкек килсе сапатә вәсен сәминчә. Килте лампа сұтма краҗсын пәтнине Хәветура эвакуацие килнә сынсем патне кивсене каятә. Вәсем аһә пәр кәленчә шәвек тултарса парсәс.

Киле пырсан лампана краҗсын тесе тултарса парсәс. Киле пырсан лампана краҗсын тесе тултарса парсәс. Киле пырсан лампана краҗсын тесе тултарса парсәс.

ратә те шәрпәкпа чәртәт. Мәнле чәртәт, сапла хыпса илет Хәветуран сипуҗсә. Краҗсын ыраннә йәнәшпа бензин тултарса панә имәш.

Сунакан Хәветурана хәвәртрах утиялла чәркесе пәрахсәсә, сұлама алхасма памаҗсә. Пиҗсе кайна амәшнә васкаса Мән Сәнтәр больницине асатасҗсә. Унта ситсәнех хәрарам вилә ача суратә. Шел пулин те, хәй те сакантах әмәрләхәх куҗне хуҗатә. Сапла вара 5 ача тәләхә тәрса юлатә. Килти пәтәм йывәрләх 13 сұлхи Зоя хулуҗсийә сине тиенет. Ситменнине 1943 сұлхи сентябрь уйәхәнчә вәрса хирәнчә йывәр аманса тәләх ачасен ашшә те сәре кәрет. Ачасем хәр тәләхә тәрса юлаҗсә.

Мән чухлә хура-шурне те, йывәрләхне те тәсәме тивмен пулә Зойәпа ймакәсен тата шәлләсен пурнаҗ сұлә сине тухиччә. Крахмалне те, куракне те, сәр улми сәсқине те сахал мар сине тивнә. Зоя ймакәсемпе шәлләсем валли

сахал мар сәпата аҗталатә, кәпи-йәмне те хәех сәлесе тәхәнтартатә. Ачаллах колхоз еҗне күләнәт Зоя, ял тәраҗ сәмарта пухса Мән Сәнтәр сәльповне ләсәт. 1945 сұлта вара 15 сұлхи хәр ача медалә илме тивәс пулатә. Аҗта кәна еҗлестем пулә: фермаҗа до-рякәра, ревизорта, складовщикра, весовщикра. Пур сәрте те хәйән вәйне шәллә-мәсәр тәрашатә. Савәнпах пулә сахал мар тав сыравә, парне, грамотасем, медаләсем илме тивәсәт.

1955 сұлта күршә каччипе Герман Павлович Яковлева мәшәрланса 4 ывәл пәхса үстерсе сәршыва юрәхлә сынсем тавасҗсә. Шел пулин те, мәшәр 1988 сұлта вәхәтсәр пурнаҗсран уйрәлса каятә, Зоя каллех пәччен тәрса юлатә.

Тивәсрә канәва тухиччә Зоя Васильевна юлашки сұлсәне Шупашкарта сұл-йәрсене юсанә сәрте тәрашәтә. Кунта та лайәх енчен кәна пәләрәтә, «Ударник коммунистического труда» ята тивәсәт.

Паянхи куна вара Зоя аппа хәйән ачисемпе, кинәсемпе, мәнукәсемпе савәнса пурәнәтә.

Зоя Васильевна юбилей ячәпә саламласа артиҗсәсемпе нумай илемлә юрә шәрантарчәс. Нумай-нумай ыра сәмак каларәс ун синчен күршисем те.

Галина ГОЛУБЕВА,
Москакассинчи Культурә сурчән директорә, хәрарамсен канашән ертүҗи.

Тәван чәлхене хисеплесе

Чәлхесәр халәх – чәресәр халәх

«Чәлхесәр халәх – чәресәр халәх», – тенә ваттисем. Савәнпа та мән пур вәй-хала пухса пирән хамаран чәваш чәлхине упрас, унән сумне үстерес тесе тәрашмалла. Мәншән тесен ЮНЕСКО тәпчәвәсем тәраҗ чәваш чәлхине сухалма пуҗанна чәлхесән шутне кәртнә. Мән тумалла-ха аппа пулсан, мәнле упраса хәварар тәван чәлхене?

Сак ыйтусем сине хурав тулпаш тесе эпир, Мән Сәнтәрти библиотека еҗченәсем, шул ачисене пухса каласа ирттертәмәр. Сак ыйтәва сүтсе яма 5-мәшпә 7-мәш классенчә вәренекенсене йыхравларамәр. Вәсемпе пәрлә В.В. Вишнева учитель те пулчә.

Шул ачисем ятарла анкета ыйтәвәсем сине хуравларәс. Кайран вара библиотекәра хатәрленә презентацисемпе пәллаштартамәр. Пәремәшә – «Чәлхем, эс чәрәләх сәл куҗсә».

Вәл чәваш чәлхин тәпчәвәсисем И.Я. Яковлев, Н.В. Никольский, Н.И. Ашмарин, В.П. Вишневский, Н.И. Золотницкий т. ыт. синчен. Тепри – «Чәвашсен йәли-йәрки». Мән Сәнтәр библиотекин библиотекәрә М.В. Лаптева чәвашсен сә-пуҗ уйрәмләхәсем, чәвашсен диалекчә, халәхан авалхи йәли-йәркисем, ал еҗсәсем, килти хатәрсем пирки кәтарта каласа пачә. Ыйтусем те чылай пулчәс.

Презентацисем хыҗсан ваттисен сәмахәсем пирки каласрәмәр, тулмалли юмахсен тулсә-мәсене шырарамәр.

Ачасем юлашкынчен сакан пек пәтәмлетү турәс: тәван чәваш чәлхин ятне-сумне сәклес тесе пурин те сине тәрас пулатә. Чәлхе малашләхә – ытларәх сәмарәсенчә.

Мән Сәнтәр библиотекинчә еҗлекенсем.

Шул сұлне ситмен ача-пәча учрежденийәсенчә

Сәнаса пәхни пәсмә

Пирән патра пурнаҗс пуян

Халәхи кәткәс вәхәтра пурнаҗс пирәнтен аслә-тәнлә та пултаруллә сынсене ыйтатә. Аппа пулсан ачасене пәремәш кунран тытәнсах сак принципсене тәпә хурса воспитани парса үстермәллә. Сапла тәватпәр та эпир, «Путене» ача садәнчә вәй хуракансем. Ку тәләшпә ачасен ашшә-амәшәсемпе сыхәнса еҗслеси пирки те манмастпәр.

Ачасене вәхәт ыйтнә пек аталанма пирән патра пур условисем те сителәклә. Музыка тата спорт заләсем те, пәчәк музей та, чәвашләх кәтәсә те, пәлү пүләмә те пур. Садикре 9 ушкән. Ачасене 25 педагог воспитани парать. Аслә ушкәнри ачасем валли шула кайма хатәрлеме тата ақалчан чәлхине вәренне кружоксем йөркеленә.

«Путене» ача садне сүрекәнсем районти, республикари тәрлә амәртү-конкурсене тәтәшәх хушәнәсәсә, призлә ырансене тивәсәсәсә. Ака аслә ушкәнри ачасем республикари «Эпә – тәпчәсәсә» конкурса 2-мәш ыраҗ сәнсе илчәс. Кунта Н.А. Порфирьеввапа Т.Д. Толстова вопитательсен тупи писак.

Районти тәп округри шул сұлне ситмен ача-пәча учрежденийәсем хушшинчә кәсәлхи вәренү сәләнчә интереслә мероприятисем иртрәс. Кунта та пирән үсәтсем курамлә. «Тәван сәршыва юлатә та пәл» викторинара (1-мәш категория воспитатель И.Г. Кожевникова ертсе пычә) 1-мәш, интеллектуаллә вәйәсен конкурсәнчә 2-мәш, музыка эсте-

тикин викториничә (ЧР халәх вәрентәвән отличникә Г.А. Малыхова ертсе пычә) 1-мәш ыраҗсене йышәнма пултартамәр.

Нумаях пулмаҗтә «Сывләх» физкультурапа спорт комплексәнчә «Малышиада – 2009» ятпа спорт амәртәвә пулчә. Ачасене ку амәртүсене Г.В. Лоцманова хатәрләрә. 5 ача сачә хушшинчә эпир каллех сәнтәрүсә ятне тивәсрәмәр.

Ачасем хушшинчә сакан пек инте-

реслә мероприятисем ирттернә пирә савәнтаратә. Вәсене йөркеленә – район администрацийән вәрентү, сәмаркәсен политики тата физкультурапа спорт пәйән методисчә В.В. Романова. Тәрлә амәртү-конкурсем шул сұлне ситмен ачасене пур енлән аталанма пулшәсәсә, тавра курамне анләтәсәсә.

О. ТРОИЦКАЯ,
аслә воспитатель.
Сән үкерчәкәре: пәрлехә мероприятисем ачасем хаваспах хушәнәсәсә.

Санталәк пәллисем

Кирлех-ши халә пире ваттисем сұт санталәкри уйрәм пәлсәне асәрханисем, пәтәмлетсе каланисем тата санталәк мәнле пулассине систерекен каларәшсем?

Радиопа е хаҗатра ыран мәнле санталәк пулассине яланах пәлтерсе тәраҗсәсә, телевидение кәтартаҗсәсә. Сав прогнозсене пәтәм сәршыври санталәкә сәнакан станцисемпе космосран килекән пәлтерүсене пәтәмлетсе хатәрлесеҗсә. Сапах та тепәр чух урәхларах санталәк килсе тухатә – йывәртарәх-ха пире сұт санталәкшән хуравлама.

Турра ененме пәрахса, ваттисен сәмахәсемпе асәрхаттарнисене те хисеплеме пултәмәр. Анча та халәх асәрхаса пынисене пәлни пире сиенлә пулмә. Мәншән тесен ваттисем каланисем – сәршер сұл сұт санталәк пулмәсене асәрхаса пәтәмлетнәскерсем. Уйрәм чәр чунсемпе кайәксем, хурт-кәшпанкә санталәк улшәннине кура хәйсене мәнле тыткәланине, хәш-пәр үсен-тәрансем санталәкә кура мәнле үссе-аталанса пынине, хәвелпе уйәх улшәнәвәсене асәрхаса пурәннә халәх.

Сәм авалтанпа пирән аттесемпе мән асәттесем, сав пәлсәсемпе уса курса, хресчен еҗне-хәлне туса пурәннә. Хресчен еҗсә аһәсә санталәкран килнине пәлтәпәр ентә. Хресченсене кәна мар, санталәк улшәннине пәлни тивәсрә ишкенсемпе туристсене те, пуләсәсемпе сунарәсене те – пурне те кәсәклантаратә.

Авал ыраҗсән ятарласа санталәк календарә пулнә. Унта кашни уйәхрәх тәшмәшлә е уйрәм сын ячәпә сыхәннә пәллә күнсене кәтарнә. Сав кунхи санталәк мәнле пулнине кура вәл малашне мәнле улшәннине пәлартнә.

Тепәр енчен, ваттисен сәмахәсемпе каларәшәсем халәх культурине пуянлатса тарәнлатасҗсә сәс, вәсене пәлни кирек камшән та усәллә. Тен, санталәк улшәннине пәлтәрекән уйрәм пәлләсем пәр тикәс пурнаҗсранса пымаҗсә, хәш-пәрсине ытарлә сәмакпа юптарса каланә пулин те, чылайәшә тәресине ененме пулатә. Вәсем пурнаҗсра усәллә пулма пултасәсә. Кунта илсе кәтарнисемсәр пуҗне халәхрә урәхларахисене те илтме пулатә. Халәх асләләхән вәсә-хәрпи сук вәт.

А. НИКОЛАЕВ.